

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922. Första kammaren. Nr 28.

Lördagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av väckt motion angående en provisorisk lag om intagande av vissa alkoholister å anstalter, som omförmälas i 31 och 33 §§ av lagen om fattigvården; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 49, bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29 samt första lagutskottets utlåtanden nr 16—18.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 19, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjömanslag m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckt motion om förlängd giltighet för förordningen angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 254, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Dessa propositioner föredrogos var för sig och hänvisades till bankoutskottet.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till erkända alkoholistanstalten Hemmet Gunnarskog;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till tredje stadsfogden i Stockholm Viktor Karlson för visst av honom till statsverket inbetalt belopp;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för provtaxering i anledning av ifrågasatt omläggning av det kommunala beskattningsväsendet;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa utskylder för det franska beskickningshuset i Stockholm;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av kontrollavgifterna för guld- och silverarbeten m. m.; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
vissa fiske-
hamnar.*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till utförande av vissa fiskehamnar jämte i ämnet väckta motioner.

Uti den till riksdagen den 7 januari 1922 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under tiden 1 januari—30 juni 1923 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet, föreslagit riksdagen att

dels till bestridande av kostnaden för utförande av de till fiskehamnsgrupp I hörande hamnbyggnader på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

dels för utförande av de till fiskehamnsgrupp II hörande hamnförbättringar i de norrländska kustlänen och Uppsala län på extra stat

för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor;

*Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)*

dels ock besluta, att ifrågavarande anslag finge för avsedda ändamål, enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj: t kunde finna gott meddela, användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avsöndras för det gemensamma behovet.

I sammanhang med Kungl. Maj: ts berörda förslag hade utskottet till behandling förehaft tre särskilda motioner, nämligen två likalydande, väckta den ena inom första kammaren (nr 13) av herr *U. Leander* och den andra inom andra kammaren (nr 19) av herr *O. Jeppsson*, däri hemställts om byggandet av ett lämpligt antal vågbrytare å ön Hasslö i Blekinge skärgård i stället för den fiskehamn, som enligt riksdagens tidigare beslut skulle där komma till utförande,

samt en, väckt inom andra kammaren (nr 123) av herr *H. Andersson* i Grimbo m. fl., som hemställt, att riksdagen måtte besluta, att såsom tillägg uti den befintliga planen för fiskehamnarnas utbyggande upptaga behövlig muddring i hamnen vid Hönö-Klåva.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt:

I. att riksdagen måtte

a) till bestridande av kostnaden för utförande av de till fiskehamnsgrupp I hörande hamnbyggnader på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

b) för utförande av de till fiskehamnsgrupp II hörande hamnförbättringar i de norrländska kustlänen och Uppsala län på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor;

c) besluta, att ifrågavarande anslag finge för avsedda ändamål, enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj: t kunde finna gott meddela, användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avsöndras för det gemensamma behovet;

d) medgiva, att för påbörjande under år 1922 av arbetena med istandsättande av Barsebäcks hamn i huvudsaklig överensstämmelse med av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagd plan finge mot framdeles skeende återbetalning enligt i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 10 mars 1922 angivna grunder, användas erforderligt belopp av de reservationsanslag å tillhopa 1,000,000 kronor, som riksdagen på tilläggsstat för år 1921 och på extra stat för år 1922 anvisat för till fiskehamnsgrupp II hörande hamnförbättringar;

e) i skrivelse till Kungl. Maj: t anhålla, att Kungl. Maj: t måtte i huvudsaklig överensstämmelse med i utlåtandet angivna riktlinjer låta

Anslag till vissa fiskehamnar.
(Forts.)

verkställa utredning rörande statens fiskehamnsbyggnadsverksamhet och de ekonomiska förutsättningarna för densamma;

II. att herrar Leanders, Jeppssons och Anderssons i Grimbo berörda motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anför.

Herr Rosén: Herr talman! Jag ber att få instämma i utskottets yttrande, att ny utredning är nödvändig, men jag kan icke dela utskottets uppfattning, att denna utredning bör utföras genom statens vederbörande myndigheter. Förhållandet är det, att den utredning, som ligger till grund för den fiskehamnsplan, som delvis redan är genomförd, verkställts just av statens vederbörande myndigheter. Kungl. Maj:t uppdrog åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och kungl. lantbruksstyrelsen att utse sakkunniga rörande fiskehamnsanläggningar, och till sådana sakkunniga utsågos dåvarande fiskeriinspektören, en f. d. distriktschef, samtliga distriktschefer i väg- och vattenbyggnadsdistrikten och samtliga lotskaptenen i lotsdistrikten, var och en för sitt distrikt. Betänkandet undertecknades av icke mindre än 14 personer, alla stats-tjänstemän. Jag är för min del övertygad om att många miljoner kronor skulle inbesparats, ifall utredningen uppdragits åt andra personer.

Jag kommer sålunda att yrka, att det stycke, som står överst på sid. 8 i betänkandet, om att utredningen bör verkställas av statens myndigheter, skall utgå.

Beträffande Barsebäcks hamn har Kungl. Maj:t i särskild proposition föreslagit, att denna hamn omedelbart skall "iståndsättas", som det kallas. Den skadades ju högst väsentligt av de svåra stormarna i höstas och vid jultiden, och för att nu iståndsätta hamnen beräknar man en kostnad av 744,000 kronor. Jag skall tillåta mig att taga kammarrens tid i anspråk några ögonblick för att berätta litet om denna hamn.

Hamnen byggdes åren 1879—83 efter plan av en ingenjör. Den blev för svagt konstruerad — detta är hämtat ur fiskehamnskommissionens betänkande — varför statsanslag 1891 lämnades till förbättring och uppmuddring enligt plan av distriktschefen, major Gagner. Kostnaderna uppgingo år 1902 till 89,051 kronor, varav 20,000 täckts genom statsanslag. Återigen blevo förbättringar av nöden, skriver fiskehamnskommissionen. För avhjälpan av skador, som uppstått genom julstormen 1902, beviljade riksdagen 16,900 kronor enligt förslag av överstelöjtnant Ekdahl. Förbättring av hamnen efter en av major Gagner 1903 uppgjord ny plan beräknades komma att kosta 86,700 kronor utöver redan beviljade 16,900 kronor. Till detta ändamål lämnade riksdagen i två omgångar 57,800 kronor utöver förut anslagna medel. Slutligen beviljade 1906 års riksdag 8,200 kronor till fortsatt fördjupning av in-seglingsrännan och strandskoning i hamnen. Riksdagen har alltså i fem olika poster under sex, sju år beviljat tillsammans 102,900 kronor.

Fiskehamnskommissionen beräknade år 1908, att kostnaden för hamnens förbättring skulle uppgå till 30,000 kronor för vågbrytare och bryggor samt för muddring av 14,000 kubikmeter. Väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen beräknar nu, att hamnens istandsättande skall kosta 744,000 kronor i stället för 30,000, som fiskehamnskommissionen ansåg tillräckligt. Det är nu meningen att vid Barsebäck uppföra vågbrytare, hamnpir och kajer om tillsammans 483,8 meters längd, d. v. s. nära en halv kilometer kajer och vågbrytare för ett femtiotal fiskare, vilka äga ett tjugutal fiskebåtar. Det är dock att märka, att i fiskehamnskommissionens protokoll av major Helleberg gjorts följande uttalande på samtliga distriktschefer i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vägnar: "Samtliga distriktschefer i väg- och vattenbyggnadsdistrikten hava tagit del av grunderna för de preliminära kostnadsberäkningar för hamnanläggningar, som av majoren V. Cagner upprättats, och ha funnit desamma lämpliga att tjäna till ledning för ett bedömande i huvudsak av de erforderliga kostnaderna." Det är sålunda fullt sakkunniga personer, som ha beräknat kostnaderna till 30,000 kronor, men nu skola de uppgå till 744,000 kronor.

*Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Om nu skulle nedläggas ytterligare 744,000 kronor utöver förut beviljade 102,900, så har staten på denna lilla fiskehamn offrat 846,900 kronor. 5 % ränta på detta belopp gör över 42,000 kronor om året. I fiskehamnskommissionens betänkande upplyses, att varje fiskare där nere under 1907 fångade fisk, som gav en bruttoinkomst av 18,358 kronor enligt hushållningssällskapets fiskeriberättelse. Bruttoinkomsten av hela fisket gav då något över 18,000 kronor, och statens räntekostnad för denna hamn skulle gå till över 40,000 kronor! Detta är fullkomligt orimligt. I medeltal uppskattades då varje verklig fiskares årsinkomst av fisket vid Barsebäck till 500 kronor. Det blir, såvitt jag kan finna, ofantligt mycket billigare för staten att ge dessa femtio fiskare en pension av 500 kronor om året under den återstående livstiden. Det skulle inte kosta mer än 25,000 kronor om året, medan denna anläggning kommer att bara i ränta kosta över 40,000 kronor, vartill kommer underhåll m. m.

Jag har sällan sett en utredning, som legat till grund för ett kongl. förslag, så bristfällig som den föreliggande, och jag har icke trott, att förslaget skulle kunna tillstyrkas. Statsutskottet har också funnit, att kostnaderna bli för höga, men statsutskottet anser, att det i alla fall är nödvändigt att omedelbart besluta att istandsätta denna hamn. Innan arbetet igångsättes, skall Kongl. Maj:t dock söka nedbringa kostnaderna. Ja, det skall kunna ske på det sättet, att man söker åstadkomma en entreprenad i stället för att låta väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv utföra arbetet. Det är möjligt — och mycket troligt för resten — att man på det sättet kan nedbringa kostnaderna åtskilligt. Men då det blir fråga om — såsom den stora utredningen om fiskehamnarna, vilken nu ifrågasättes, avser — att söka förenkla hamnbyggena, kommer givetvis väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att fränsäga sig ansvaret för denna hamn — som för övrigt visat sig vara mycket farlig — ifall styrelsen inte får bygga efter den redan uppgjorda planen.

Jag kan, herr talman, för min del inte vara med om att nu besluta igångsättande av arbetet vid Barsebäck, utan anser, att utredningen om denna hamn bör verkställas på samma sätt som beträffande övriga åter-

Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)

stående fiskehamnar, varför jag på denna punkt, I d, yrkar rent avslag. Vidare yrkar jag beträffande motiveringen överst på sid. 8, att det stycke, som börjar med: "Trots sin omfattning" och slutar med: "såsom företrädare av fiskerinäringen", skall utgå.

Herr förste vice talmannen: Jag har förgäves sökt någon positiv ledtråd i det anförande, som den siste ärade talaren haft. Det är mycket lätt att säga, att *det* skall man icke göra och *det* skall man icke göra, men när man befinner sig i sådana omständigheter, att man är tvungen att fatta något beslut i positiv riktning, så får man ju tänka sig den ena eller andra utvägen. Vad nu själva den nya utredningen beträffar, har den ärade talaren icke angivit, vilka personer eller institutioner som kunde vara lämpligare än dem vi anvisat. Förhållandet är ju i alla fall — särskilt om man anför siffror för tider, som ligga långt tillbaka — att själva sättet för fiskets bedrivande något förändrats. Det är ju icke längre i småbåtar, som fiskarne gå ut, utan de gå ut med stora motorbåtar, och då ställes det naturligtvis helt andra krav på fiskehamnarna, än man kunde tänka sig för en tjugo, tjugofem år sedan.

Nu anförde den ärade talaren även, att den utredning, som legat till grund för detta, var vidtagen av teknici med på den tiden ganska stort anseende. Det var ju, så att säga, en kommitté, som skulle utreda denna fråga. Sedan blev saken omarbetad på sin tid av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Den blev underställd riksdagen, och riksdagen godkände förslaget. Nu ha kostnaderna i alla fall, delvis på grund av penningvärdets sjunkande, blivit helt andra än man räknade med; de ha i varje fall blivit så avsevärda, att statsrevisorerna fäst sin uppmärksamhet därpå. Om man då tänker sig vilja göra någon förändring härutinnan, så finnes det ju ingen annan utväg än att säga: ni få fortsätta och avsluta de hamnar, som äro påbörjade, men för framtiden få ni, beträffande hela denna sak, tänka er en ny utredning. Nu ha vi ju i lantbruksstyrelsen en särskild avdelning för fisket, och vi ha ansett passande, att just de, som där äro talesmän för fiskerinäringen, skulle vara lämpliga att säga, i vad mån hela detta program, som är uppgjort, skall kunna ändras på något sätt, i vad mån man kan tänka sig indragandet av en eller annan fiskehamn, som tidigare ansetts nödvändig men som nu på grund av ändrade förhållanden är onödigt att utföra.

Jag vet icke, vilka sakkunniga man skulle tillkalla för att utreda denna sak, för så vitt man icke ånyo vill börja med en stor kommitté, än just de personer, som ha intresse av att få saken genomförd på rationellt sätt och som sitta lika mycket inne med den erforderliga sakkunskapen som personer, saknande teknisk bildning, som endast kunna ställa sig rent kritiska med avseende på frågan, men vilka man tänker sig kunna tillkalla. Vi ha varit rädda för att sätta någon ny stor apparat i gång för denna sak, och det är därför vi valt denna väg med att hänvisa såväl till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som till lantbruksstyrelsen med angivande av de synpunkter, som vi ansett böra vara ledande vid den nya utredningen.

Då nu herr Rosén är missbelåten härmed, vill jag säga, att det även i statsutskottet fanns några statsrevisorer, som varit med vid den sista revisionen och gjort de anmärkningar, som framkommit beträffande fiskehamnsbygget, men de uttalade sin tillfredsställelse just med de resultat, till vilka avdelningen kommit i denna fråga. Jag ber därför, att det icke måtte göras någon ändring i själva motiveringen, utan att kammaren måtte antaga utskottets motivering.

Vad sedan denna hamn, Barsebäck, beträffar, har det påpekats, att om där ej sker ett snart ingripande, så förfaller hamnen helt och hållet. Den blir fullkomligt obrukbar. Därför har ju också Kungl. Maj:t ansett sig vara skyldig att i fråga om denna hamn framlägga en särskild proposition. Den beräkning, som herr Rosén gjorde med avseende å att man skulle pensionera fiskarne, får jag väl taga som ett något skämtsam uttryck för det sätt, varpå han kritiserade förslaget, men jag kan icke tänka mig, att han skulle vilja vara med om att, då förhållandena äro sådana, som påvisats vid Barsebäck, låta hamnen förfalla. Och om man icke alldeles vill lämna den i det tillstånd, vari den befinner sig, kommer det naturligtvis att kosta mer än det nu gör, om man dröjer med att sätta den i stånd igen.

Beträffande kostnaderna har utskottet lika väl som den siste ärade talaren varit av den uppfattningen, att de synas tämligen oskäligen. På grund av vad vi under hand hört från en firma, som sysslat med bygande av liknande hamnar och som ansåg den beräkning, som här gjorts, vara alldeles överdriven, hade vi anledning att anlägga den synpunkten, att om det icke finnes någon annan utväg, så borde vederbörande i alla fall för att få något slags kontroll på egna beräkningar infordra ett entreprenadanbud och se, om icke de nu föreliggande beräkningarna i själva verket varit överdrivna. Vi ha icke precis tänkt oss, att man därför nödvändigtvis måste frånga den praxis, som man hittills följt, och att den avdelning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har just för hamnbyggen, i detta fall skulle avstängas från att fungera.

Jag ser ingen annan möjlighet att lösa denna fråga, ifall man vill lösa den positivt — avslå kan man ju alltid — än att gå efter de linjer, som utskottet föreslagit och som vi varit eniga om, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr talman! Herr förste vice talmannen yttrade, att om arbetet icke snart igångsättes, så förfaller hamnen helt och hållet och blir obrukbar. Jag har ju icke sett mer än två av de nya fiskehamnarna, men jag kan betyga, att för dessa hamnar har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke använt en enda sten från de gamla anläggningarna, utan allting är nytt. Dessa hamnar äro fullkomligt nya anläggningar, och så torde fallet komma att bli även här. Om man får döma av den knapphändiga utredning, som föreligger, skall det bli en vägbrytare och kajer av betong — sådana finnas väl icke nu, förmodar jag — av betydande längd, sammanlagt innemot 500 meter. Icke en bit därav torde ingå såsom ett led i den gamla hamnen, så vitt jag kan förstå.

Anslag till
nissa fisker-
hamnar.
(Forts.)

Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet för att understryka vad herr Rosén här anfört i fråga om den utredning, som verkstälts beträffande fiskehamnsbyggnaderna. Jag tror, att det på denna punkt, med hänsyn till resultatet av den föregående, inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställda utredningen, är allt skäl för kammaren att vara försiktig och icke låta denna myndighet i fortsättningen utreda detta problem.

Vid de besök, som i höstas gjordes vid vissa av fiskehamnarna, framgick det, att man över huvud taget aldrig räknat efter, i vad mån några inkomster, uppgående ens till en ringa procent av det nedlagda kapitalet, skulle kunna uppstå på dessa fiskehamnsanläggningar. Under dessa förhållanden är det säkerligen av vikt, att kammaren på denna punkt följer det yrkande herr Rosén ställt, nämligen att man ur motiveringen skall stryka den passus, som talar om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall utreda frågan.

Sedan blir det ju regeringens sak att söka åstadkomma en utredning av detta problem i syfte att bespara statsverket en del utgifter, som annars säkerligen komme att bli synnerligen betydande. I denna punkt ber jag således att få instämma i vad herr Rosén förut anfört.

Däremot är det i fråga om upprätthållandet av Barsebäcks hamn, med hänsyn till det bestämda påståendet, att hamnen förstöres och förfaller, om ingenting åtgöres, naturligtvis svårare att nu yrka direkt avslag. Men i varje fall är jag fullt ense med herr Rosén även därvidlag, att naturligtvis bör, när denna hamn skall istandsättas, en nedpressning av kostnaderna äga rum, så att de något så när komma att svara emot de inkomster, som på fisket där kunna uppstå, och hamnen således göras av den ringa omfattning, som kan anses betingad av dessa tjugu fiskebåtar.

Jag skall emellertid, som sagt, icke yrka avslag på denna punkt men ber däremot att få livligt vädja till kammaren att, genom bifall till den föreslagna ändringen beträffande motiveringen, se till att icke samma myndigheter som förut få denna utredning om hand.

Herr förste vice talmannen: Jag förstår inte herrarnas mening, ty om man inte vill ha utredningen verkställd genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte lantbruksstyrelsen, får man väl säga vem det är som skall göra undersökningen. Säger man ingenting, blir det naturligtvis väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ensam som kommer att göra den nya utredningen om saken. Det ligger närmast till hands att tänka sig.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Jag förstår inte herr Gustaf Nilssons resonemang. Det är ju nu fråga om att bygga en hamn, som skall kosta 744,000 kronor utöver förut på densamma nedlagt belopp. *Bruttoinkomsten av fisket* där har ju, efter vad som framgår av tillgängliga siffror, i allmän-

het icke överstigit 20,000 kronor om året på den tid utredningen verkställdes. Under sådana förhållanden är det fullständigt uteslutet att kunna få någon som helst avkastning å det nedlagda kapitalet, utan staten måste komma att göra betydande förluster på detta företag. Utom ränteförlusterna komma andra utgifter — väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall väl någon gång om året skicka dit en tjänsteman för att inspektera denna storartade anläggning, som ju också skall underhållas. Så har visat sig vara fallet med andra liknande anläggningar.

Beträffande yrkandet om uteslutande ur motiveringen av den del, som talar om vem som skall göra utredningen, tycker jag, att jag tillräckligt tydligt tillkännagivit min uppfattning, om också kanske inte så alldeles direkt, men jag kan göra det nu: jag har inte förtroende för att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall kunna åstadkomma några besparingar, utan jag tror, att denna styrelse kommer att göra allt för att vidhålla de förslag, som tidigare äro uppgjorda, och styrelsen kommer icke att pruta ett dugg på dem. Det är anledningen, varför jag anser, att andra personer än sådana, som tillhöra väg- och vattenbyggnadsstyrelsen böra få ombesörja detta utredningsarbete. Den utredning, som hittills gjorts, är ju i sin helhet verkställd just av statens myndigheter, och resultatet därav ha vi sett.

Herr statsrådet Örne: Herr greve och talman! Jag kan meddela kammaren, att frågan om fiskehamnarna har vållat mig ganska stort bekymmer, och att en av mina första omsorger, sedan jag tillträtt mitt ämbete, var att anbefalla utredning, huruvida en begränsning av kostnaderna för dessa hamnar skulle kunna åstadkommas. Jag vågar lugnt påstå, att jag för min del aldrig skulle ha framlagt ett förslag av sådan omfattning som det på sin tid av riksdagen antagna, då man enligt min uppfattning, alldeles som enligt herr Roséns, ovillkorligen måste se på vilken avkastning man kan erhålla av de beviljade statsmedlen, innan man beslutar sig för dylika utgifter.

Emellertid tar jag mig friheten erinra om att den regering, som framlade det första förslaget om fiskehamnsbyggnader, endast ville låta bygga sex hamnar. Genom en massmotion av riksdagsmän från kusttrakterna framkallades ett beslut om byggande av alla de tjugufyra av fiskehamnskommissionen i första hand till utförande ifrågasatta hamnarna. Jag vill inom parentes anmärka, att detta ju kan vara ett vittnesbörd om att man kanske icke under intrycket av en stämning bör besluta i en viktig angelägenhet på grund av massmotioner.

Nu ligger ju frågan, så vitt jag kunnat tränga in däri, på det sättet, att fiskehamnskommissionens förslag, i vad det avsåg det tekniska utförandet, vilade på alldeles ohållbara grunder. Man kunde naturligtvis ha byggt hamnarna efter det framlagda projektet, men jag tror, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har alldeles rätt i att det skulle ha tjänat föga till, då de flesta av hamnarna, med det klena byggnadssätt, som ifrågasattes av denna kommission, redan skulle ha varit förstörda. Om man över huvud taget spekulerar på att göra sådana här anlägg-

*Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)

ningar med statsmedel, förefaller det mig, att lika viktigt som det är att utföra dem, är det att göra dem sådana, att de verkligen bli bestående för framtiden och icke måste byggas om på nytt efter ett fåtal år. Barsebäcks hamn är, om jag icke misstar mig, en av de hamnar nere i Sydsverige, som på sin tid slarvades ihop på icke hållbara grunder. och resultatet har ju också visat sig i ett synnerligen dyrbart underhåll och däri, att hamnen nu är fullständigt förstörd av en storm. Att åstadkomma en minskning av kostnaderna för fiskehamnarna kan enligt min uppfattning icke låta sig göra på det sättet, att man bygger hamnarna så svaga, att de icke kunna stå sig, utan det måste ske därigenom, att man försöker begränsa *antalet* hamnar till de av omständigheterna i första hand påfordrade anläggningarna. I fråga om Barsebäcks hamn ligger ju saken på ett något annat sätt än beträffande åtskilliga av övriga hamnar, som blivit utförda. I varje fall finnes ju där en fiskarbefolkning. Hamnen är av riksdagen en gång beslutad, och det synes mig, att man inte kan undgå att åter iståndsätta den. Men naturligtvis är jag fullt ense med de talare här, som ha menat, att den största möjliga sparsamhet och försiktighet därvid böra iakttagas. Dock betonar jag ännu en gång, att denna sparsamhet icke kan få gå ut över arbetets soliditet, så att riksdagen om tio år måste få tillbaka frågan om återuppbyggande av hamnen ännu en gång. I den mån storleken kan begränsas, kan man naturligtvis spara, men man kan inte göra arbetet i tekniskt hänseende sådant, att anläggningen störtar samman igen vid första påkänning.

För min del kan jag, uppriktigt sagt, icke se fördelen av att sätta till en parlamentarisk kommitté för att utreda den här frågan. Det är ju, så vitt jag förstår, i första hand de tekniska synpunkterna, som böra beaktas, och det förefaller mig vara vida bättre att gå den väg, som har följts på sista tiden vid åtskilliga tillfällen, nämligen att förstärka vederbörande styrelse med en eller ett par utomstående sakkunniga. Om jag händelsevis skulle bekläda ämbetet, när denna fråga kommer inför regeringen, är det min avsikt att om möjligt gå fram på en sådan väg.

Herr Rosén: Ingen torde väl kunna beskylla mig för att vara någon vän av parlamentariska kommittéer, men jag anser, att det är av oerhörd vikt, att man här åstadkommer ett praktiskt förslag, på vars genomförande ej behöver offras alltför mycket pengar. För att så skall kunna ske, anser jag att man vid valet av utredningsmän bör föredra en kommitté, som består av praktiska personer.

Herr statsrådet antydde vådan av massmotioner. Jag förmodar, att statsrådet syftade på Ostkustbanan. Jag har ju intet större intresse för detta företag, och därför kan jag kanske få lov att säga, att här föreligger en väsentlig skillnad. När det gäller Barsebäck är det, så vitt jag förstår, fråga om att bevilja ett *statsanslag* uppgående till 3,720 kronor per individ, som får nytta av det, medan, när det gäller Ostkustbanan, det är fråga om att bevilja ett *lån* som uppgår till 11 kronor

per individ, som får gagn därav. Jag tycker, att det är en högst väsentlig skillnad, men att man kan jämföra dessa båda frågor kan ju bero på att det i ena fallet är fråga om Norrland, i det andra om Skåne.

*Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)*

Herr A n d e r s s o n, K a r l A n d r e a s: Herr greve och talman! Jag skall endast be att få säga några ord om iståndsättandet av fiskehamnen vid Barsebäck.

För min del tycker jag inte det är en riktig synpunkt herr Rosén lägger på denna sak, när han gör en rent matematisk uträkning om i vad mån de nedlagda pengarna komma att förränta sig. Jag kan för ögonblicket inte säga, hur de av honom angivna siffrorna ställa sig för de senaste åren — han höll sig ju till år 1907. Men det framgår av den kungl. propositionen, att det vid Barsebäck finnes 200 personer, som livnära sig av fiske, och jag vill tillägga, att där också finnes en del annat sjöfolk. Man får ju tänka på de människor, som bo där nere. Det är ett gammalt fiskeläge. Ställer man sig på den Rosénska ståndpunkten, kommer man därhän, att man får säga till dessa människor: "Ni få ta er fram var ni kunna, om ni inte kunna leva här längre. Men vi bygga inte någon hamn åt er, och om några år är den gamla raserad." Jag föreställer mig, att herr Rosén inte vill gå fram på den vägen, utan att han ändå vill, att vi skola hjälpa människorna som vid Barsebäcks hamn föra en strävsam tillvaro.

Nu vill jag inte yttra mig om huruvida det möjligen går att bygga en mindre och billigare hamn där nere, men det är dock så, att ju mindre en hamn bygges, ju dyrbarare blir den, relativt taget, och vill man, att fisket över huvud taget skall ha möjligheter att utveckla sig i vårt land, kan man över huvud taget icke intaga en så negativ ståndpunkt beträffande byggandet av erforderliga fiskehamnar. Jag tror, att om man skulle anlägga den Rosénska synpunkten, skulle han själv, när han på ett förtjänstfullt sätt driver fram frågor här i riksdagen, vid flera tillfällen komma att stå sig ganska slätt. Jag menar, att flera av hans här i riksdagen framförda frågor beträffande Norrland säkerligen skulle, ifall man med avseende å dem gjorde liknande kalkyler, finnas ligga lika illa till som han nyss försökte påvisa vara fallet med frågan om Barsebäcks hamn.

Herr I n g e s t r ö m: Ja, det måste väl även den senaste talaren erkänna, att det under de senare årtiondena icke framkommit någon utredning eller något förslag, som i verkligheten hållit så litet streck som fiskehamnskommissionens förslag gjort. Emellertid har riksdagen fortsatt att utöver de en gång beviljade 5 miljoner kronor bevilja den ena miljonen efter den andra till fullföljande av detta arbete, så att den en gång uppgjorda planen övergått till, jag skulle nästan vilja säga, planlöshet och man har fortsatt bygga utan någon som helst hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna. Här, om någonsin, måste en utredning sättas i gång, för att man skall få en ändring till det bättre och en utred-

Anslag till
vissa fiske-
hamnar.
(Forts.)

ning, där det ekonomiska och praktiska förståndet får göra sig gällande mer än hittills varit fallet.

Jag ber att få yrka bifall till herr Roséns framställning.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder framställts särskilda yrkanden dels beträffande motiveringen i det nu föredragna utlåtandet, dels angående utskottets i utlåtandet gjorda hemställan; och ville herr talmannen efteråt återkomma till yrkandena rörande motiveringen.

Med avseende på utskottets hemställan, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan i punkten I d) bifalla vad utskottet i övrigt hemställt.

Sedan herr talmannen vidare förklarat sig ämna framställa propositioner särskilt i fråga om utskottets hemställan i punkten I d) och särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt, gjorde han i enlighet härmed till en början propositioner, dels på bifall till, dels ock å avslag å utskottets hemställan i punkten I d); och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44 punkten I d), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 54.

På härefter rörande återstående delar av utskottets hemställan gjord proposition bifölls dessa.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats ej mindre att utskottets uttalanden skulle godkännas än även, av herr Rosén, att samma uttalanden skulle godkännas med den ändring, att det översta stycket å sid. 8 i det tryckta utlåtandet utelämnades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes emellertid, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 44 godkänner utskottets uttalanden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Roséns under överläggningen därom framställda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;
Nej — 63.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 250 med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. Propositionen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Lindfors—Bosjöns järnväg; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för täckande av förluster å driften vid Trollhätte kanalverk och Södertälje kanalverk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckt motion om befrielse för f. d. vice konsuln E. Albrecht från betalningsansvar på grund av borgen för ett lån från torvlånefonden.

Om viss persons befriande från en borgensförbindelse.

I en inom första kammaren väckt motion (nr 9) hade herr *U. Leander* hemställt, att riksdagen ville medgiva, att f. d. vice konsuln Eric Albrecht i Karlskrona, numera bosatt å Lidingön, måtte mot erläggande av 1,000 kronor befrias från vidare betalningsansvar på grund av en sin borgen för ett till aktiebolaget Markaryds brännortvfabrik utlämnat lån från torvlånefonden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr *Leanders* förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr *Leander*: Jag ber att tacksamt få erkänna, att statsutskottet åtminstone ej ställt sig alldeles avvisande gent emot min motion, men jag måste dock bekänna, att utlåtandet är så diplomatiskt avfattat,

Om viss persons befriande från en borgensförbindelse. att jag ej kan riktigt tyda detsamma, och jag skulle därför gärna önska att få litet upplysning härom.

(Forts.) Utskottet säger först, att det "funnit vissa billighetsskäl kunna anföras till stöd för det framställda förslaget, att ovannämnda borgensman måtte mot erläggande av visst mindre belopp befrias från den borgensförbindelse, han tidigare iklätt sig". Det förstår jag ju, men utskottet hade kunnat tillägga, att även kloketsskäl tala för bifall till denna hemställan, ty om nu det erbjudna ackordet godkänts, hade staten åtminstone fått någon ersättning för det utlämnade torvlånet. Skall däremot herr Albrecht drivas i konkurs, vilket väl blir följden av ett avslag å denna hemställan, får staten ej ett enda öre, ty där ingenting finnes att taga, måste till och med kejsaren förlora sin rätt. Dessa 1,000 kronor, som han erbjudit, skulle en anhörig till honom anskaffa, men denna kan omöjligt sträcka sig längre, emedan icke heller hon just har någonting. Det är nämligen herr Albrechts egen dotter, som skulle taga detta belopp av sin lilla lön, för att fadern ej skall sättas i konkurs. Om denna hemställan hade beviljats, skulle det alltså varit till fördel för staten, kan man säga, och dessutom hade därigenom den gamle mannen, som hela sitt liv arbetat och strävat, men på grund av vidriga förhållanden förlorat sin förmögenhet, sluppit att underkasta sig den förödmjukelsen till allt annat att behöva gå i konkurs. Jag tycker icke, att riksdagen precis skulle ha någon glädje av att driva det därhän.

Nu säger emellertid utskottet, att det inhämtat, att ett flertal liknande fall, där dylika ömmande omständigheter kunna åberopas, redan föreligga, och på grund därav vill utskottet ej, att detta ärende "nu" — jag tillåter mig understryka det lilla ordet *nu* — skall avgöras ensamt för sig, utan behandlas i samband med prövningen av andra dylika framställningar, som möjligen kunna inkomma. Ja, det är just detta jag icke kan tyda. Jag vet ej, om icke detta endast är en sådan där välvillig motivering, som man anser sig ibland kunna bestå en motion, men som man ej har någon mening med och som till ingenting förpliktar. Men jag vill helst tro, att utskottet menar, att denna hemställan skall kunna bifallas i en framtid i samband med andra dylika framställningar. Men jag skulle då vara intresserad av att få veta, hur utskottet tänker sig gången härav. Skall ny motion väckas? Eller menar utskottet, att Kungl. Maj:t skall för riksdagen framlägga förslag i ärendet? Och har utskottet förvissat sig om, att konkursansökningen mot herr Albrecht får vila, tills ärendet blivit slutligen avgjort? Det är naturligtvis av vikt för herr Albrecht att få veta, hur han har att förfara för att kunna vinna vad han egentligen åstundar.

För min del anser jag, att det ej vidare finnes någon förhoppning för herr Albrecht, ty när riksdagens beslut om avslag blir känt, kommer naturligtvis den gamle köpmannen att sättas i konkurs. Jag har emellertid åtminstone velat ha den trösten, att jag sökt göra vad jag kunnat för honom. Det är nu icke så väl, att även statsutskottet kan tillägna sig den trösten.

Hade det varit en enskild fordringsägare, skulle han naturligtvis

tagit emot vad som bjudes, men tyvärr tillämpar ju ej alltid staten de principer, som enskilda anse sig böra tillämpa. Nyligen fattade vi beslut om att en liten järnväg i Värmland skulle försäljas för 15,000 kronor, oaktat staten en gång fått betala den med 100,000 kronor, och jag anser detta som ett mycket klokt beslut, därför att det är bättre att få någon-
 ting än ingenting. Men då borde man också handla på samma sätt rörande detta ärende.

Om viss persons befriande från en borgensförbindelse.
 (Forts.)

Jag anser mig, herr greve och talman, på mycket fullgoda skäl kunna yrka bifall till min motion och avslag på utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen: Jag skall inskränka mig till några få ord. Den siste ärade talaren sade, att det föreläge mycket ömmande omständigheter i detta fall. Det har också gjort, att den avdelning, som haft att behandla ärendet, i det längsta dröjt med att göra något förslag i ämnet. Jag kan också liksom den siste ärade talaren säga, att de där 1,000 kronorna ju borde kunna anses såsom hittade, och att, från den synpunkten sett, Kungl. Maj:t bort kunna acceptera detta bud. Men då Kungl. Maj:t avslagit det, och vi hört oss för, vad anledningen härtill kunnat vara, har det framgått, att det föreligger en massa liknande framställningar, beträffande vilka Kungl. Maj:t möjligen ämnar ingå till riksdagen med förslag, enär Kungl. Maj:t anser sig behöva ha riksdagens medgivande i sådana fall. Därför ha vi ansett det lämpligt att icke nu taga ståndpunkt till denna fråga, förrän möjligen Kungl. Maj:t kommer att göra någon hemställan till riksdagen med avseende på liknande fall som detta. Då menade vi, att ifall riksdagen bifaller dessa förslag, borde det vara en naturlig sak, att även denna framställning kommer under förnyad omprövning och eventuellt då blir bifallen. Det är litet svårt att i närvarande stund gå med på ett bifall till detta förslag och liksom fastslå ett slags princip eller skapa ett prejudikat i frågan. Vi ha därför ansett, att vi åtminstone tills vidare böra ställa oss avvisande och avvakta vad som möjligen kan komma att ske från Kungl. Maj:ts sida beträffande liknande framställningar.

Jag kan ej tänka mig, att herr Albrecht blir satt i konkurs för detta; det vore ju totalt ändamålslost efter de upplysningar, vi fått om den gamle mannen. Varför kan man då icke ställa sig avvaktande beträffande denna fråga? Att det är tillfälle att väcka en motion på nytt, ha vi sett. Jag tror därför, att det är lämpligast, att riksdagen i närvarande stund, varom också statsutskottet varit enigt, ställer sig avvaktande och icke nu bifaller herr Leanders motion.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Ja, något riktigt svar på de framställda frågorna har jag ej kunnat få av herr förste vice talmannen, och det torde också vara ganska svårt att svara därpå. Herr förste vice talmannen trodde icke att herr Albrecht skulle bliva satt i konkurs, men det tror jag, att han kanske redan under de närmaste dagarna kan bli. I varje fall kan jag emellertid ej finna, att det vore någon fara att avgöra

Om viss persons befriande från en borgensförbindelse.
(Forts.)

Om detta ärende för sig, ty nu föreligger det ju till riksdagens prövning. Om liknande framställningar komma i framtiden, få också de prövas, var och en för sig, varvid riksdagen då har tillfälle att taga ståndpunkt till desamma.

Nu förstår jag, att det är lönlöst att mot ett enhälligt statsutskott försöka något, men icke förty skall jag be att få vidbli mitt förra yrkande om bifall till min motion.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder frankommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på avslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för postiljonen Karl Mauritz Jonsson från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner i andra kammaren, nr 155 och 156, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återförande till kronan av rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar m. m.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 155, hade herr *Herou* m. fl. hemställt, dels att riksdagen måtte med stöd av redan kända fakta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förberedande åtgärder i syfte att till kronans fullständiga förfogande återbörda rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman, som med nyttjanderätt för produktionsändamål, särskilt bruksdrift, överlåtits åt enskilda men under tidernas lopp medelst processer och på ohållbara bevis vilande domstolsutslag lagts under enskilda ägare med faktisk äganderätt, dels att Kungl. Maj:t måtte i samband med socialiseringsnämndens undersökningar och i enlighet med de socialistiska arbetarpartiernas principiella krav vidtaga förberedande åtgärder för överförande i samhällets besittning av naturrikedomar, såsom malmgruvor, malmtillgångar, vattenfall och skogar. I en ävenledes inom andra kammaren väckt till syftet likartad motion, nr 156, hade herr *Vennerström* med hänvisning till frågans behandling vid 1920 och 1921 års riksdagar hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder borde vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott hade i över motionerna avgivet utlåtande på anförda skäl hemställt,

1) att andra kammaren med anledning av herr Vennerströms motion nr 156 och första delen av herr Herous m. fl. motion nr 155 måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder borde vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, var till utredningen kunde föranleda;

2) att yrkandet i andra punkten av herr Herous m. fl. motion nr 155 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Andra kammaren hade för sin del bifallit sitt tillfälliga utskotts hemställan.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet med stöd av vad däri anförts hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herrar *Almkvist*, *Julin* och *Franzén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka första kammaren att biträda andra kammarens beslut.

Herr *Almkvist*: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag, såsom det framgår av utskottsutlåtandet, anmält avvikande mening från majoritetens ståndpunkt, skall jag be att få yttra några ord. Föreliggande ärende angående en utredning, huruvida åtgärder böra vidtagas för att till staten återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd upplätta skogar, har vid olika tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Andra kammaren har därvid städse bifallit utredningskravet, men första kammaren har lika ofta beslutat att icke biträda medkammarens beslut. Senast skedde detta vid fjolårets riksdag, då denna kammare med 53 röster mot 41 beslöt att avvisa utredningsförslaget. Då frågan nu genom tvenne motioner i andra kammaren ånyo bragts till riksdagens prövning, har detta icke skett därför, att ärendet inträtt i något nytt läge. Några nya synpunkter torde icke heller kunna avvinnas frågan, och jag skall därför ej trötta herrarna med att upprepa ärendets förhistoria, utan vill begränsa mitt inlägg i diskussionen till ett framhållande av att motionärernas förslag grunda sig på den föreställningen, att genom 1897 års domar, då kronans framställda rättsanspråk mot vissa rekognitionsskogshemmans innehavare ogillades, den materiella rätten blivit träd för när till förmån för den formella rätten, en föreställning, som i ett yttrande av kammarkollegium, vilket ofta under föregående debatter åberopats, betecknats såsom icke oriktig. Denna föreställning delas också av stora befolkningsgrupper inom vissa trakter av vårt land, och det är denna omständighet, som orsakar, att ärendet ständigt återkommer till riksdagens prövning. De representanter inom riksdagen, som företräda den nämnda uppfattningen, ha tydligen till mål att icke giva sig, förrän ett positivt

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

Om återförande till kronan av rekognitions-hemman m. m.
(Forts.)

beslut blir fattat även i denna kammare. Jag för min del finner det ej heller så egendomligt, att den nämnda föreställningen gör sig gällande inom vissa delar av landet. I herr Bernhard Erikssons i Grängesberg motion till 1920 års riksdag lämnas t. ex. den uppgiften, att endast inom tre kommuner av Kopparbergs län under åren 1845—1884 rekognitions-hemman om tillhopa 46 mantal försålts för en sammanlagd köpeskilling av 2,996 kronor 11 öre. Det är, jag upprepar det, icke så underligt, om man i de trakter, där man har kännedom om sådana förhållanden, finner, att vid försäljningarna kronans intresse icke blivit på ett lyckligt sätt bevakat.

Nu är det visserligen så, att man kan taga för givet, att en utredning i denna fråga kommer att giva ett negativt resultat, men även om så vore fallet, skulle emellertid därmed vinnas, att man finge en sådan belysning av ärendet, att både riksdagen och befolkningen i de trakter, som beröras av dessa spörsmål, kunde på ett bättre sätt bedöma det föreliggande problemet och frågan möjligen på grund därav bliva avförd från dagordningen och från debatterna i riksdagen. Just på grund av detta förhållande har jag den uppfattningen, att även de personer, som i själva sakfrågan ha en principiellt motsatt åsikt mot den motionärerna förfäktade, böra kunna gå med på en förutsättningslös utredning.

Jag ber på grund av vad jag anfört, herr greve och talman, att få tillstyrka bifall till reservationen.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har nu försvarat sin reservation, huvudsakligen tillkommen på grund av att åtskilliga rekognitionsskogshemman under åren 1845—1884 försålts av kronan för obetydliga belopp. Dessa ha i alla fall försålts och hava sedermera gått hand i hand från den ene till den andre, och det kan väl ej finnas någon anledning för kronan att nu söka återbörda dessa hemman på grund därav att det dåvarande priset var mycket lägre än vad det nu skulle vara. I gamla tider slog sig vem som ville ned på kronans jord och hävdade densamma. Visserligen skulle man söka tillstånd därtill; men svårigheterna att göra det voro då ofantligt stora. Många slog sig ned på kronans skogar utan att först söka tillstånd, men de hava dock i alla fall, när avvitrningen gick över landet — sedan 1820 över Norrland — på senaste tider fått sig tillerkänd skog i förhållande till den jord de hävdade. Det har varit långsamt rättegångar beträffande rekognitionsskogshemman och högsta domstolen har fällt utslaget. Innehavare ha fått hemmanen sig tillerkända och fått sina köpebrev på dem bekräftade. Jag vill därför helt enkelt påstå, att dessa innehavare av rekognitions-hemman, som genom Kungl. Maj: ts dom fått sin rätt fastslagen, besitta större formell rätt till denna sin jord, än mången bonde gör, som förvärvat sin fastighet på grund av hävd. Alltså kan det draga ytterst farliga konsekvenser med sig att på nytt börja utreda denna förut fullt tydligt och klart utredda fråga.

Man har i allmänhet till stöd för kravet på en utredning angående

återförande till kronan av rekognitionsskogarna åberopat det utlåtande, som kungl. kammarkollegium år 1920 avgav i anledning av herr Bernhard Erikssons motion i andra kammaren. Emellertid har man därvid huvudsakligen tagit fasta på kollegii slutkläm, men icke upptagit den kritik av kravet på utredning och dess konsekvenser, som kollegium förut i sitt yttrande företett. Det torde därför vara skäl att något dröja vid denna kritik, eftersom nu kollegium från motsidan åberopas som stöd för motsidans åsikt.

Om återförande till kronan av rekognitionsskogen m. m.
(Forts.)

Kollegium erinrar först, huru kronans återvinningstalan genom 1897 års högsta domstolsdomar underkändes. Därefter uttalar kollegium, att det är uppenbart, att de påyrkade åtgärderna för rekognitionshemmanens återförande under kronans fria disposition "skulle innebära direkt ingrepp i bestående enskild rätt. Utan vidare", heter det i fortsättningen, "är detta klart i fråga om de omkring åttio hemman, i fråga om vilka kronans återvinningstalan genom laga krafttagande domar ogillats. Vidkommande övriga under enskild äganderätt varande rekognitionshemman föreligger det förhållande, att även om det skulle kunna tänkas, att den uppfattning, som kommit till uttryck i 1897 års domar, icke vidare skulle av domstolarna godkännas, statsmakterna böjt sig för berörda uppfattning och uttryckligen genom 1898 års förordning förklarat den inskränkning i ägarens fria förfoganderätt över hemmanen, som avsetts med det i skatteköpebrevet intagna villkor, hava upphört att gälla."

Det är alltså enligt kollegii mening klart, att någon rättslig grund icke föreligger för kronan att återbörda ifrågavarande hemman, utan skall man nå motionärens syfte, måste, såsom kollegium fortsätter, det komma till "en lagstiftning, varigenom redan förvärfvade privata rättigheter omedelbart skulle för ändamålet vinnande annulleras". Detta är alltså den väg, på vilken kronan skulle återfå sina i gång till privata ägare överlåtna skogar, ett medvetet överkorsande av redan lagligen förvärfvade rättigheter. Vilka skulle väl konsekvenserna av ett sådant riksdagens beslut bli? Riksdagen beslutar i dag att i ett fall låta verkställa en revision av domar av vår högsta dömande myndighet och sätta i gång en utredning, som, om den skall få något positivt resultat, måste resultera i att privat äganderätt omedelbart annulleras. Och så har man slagit in på en väg, som kan leda ungefär vart som helst. Nästa gång kanske det gäller äganderätten till andra fastigheter, böndernas skattejord t. ex., som väl också ursprungligen varit kronans och i forna tider på numera "materiellt" otillfredsställande rättsgrunder överlåtits till privat ägare. Här letar man fram några gamla handlingar, enligt vilka kronan vill påstå sig äga rätt till jorden, och sedan hjälper det inte, hur länge och efter hur många laga fång jorden innehafts av annan än kronan. Man har här hängivit sig åt en uppfattning av rättsordningen, som synes mig synnerligen farlig. Det är, för att citera en ärad ledamot av denna kammare vid förra årets riksdag, "en alldeles nödvändig sak för en rättsordning, ett rättssamhälle, att man tar hänsyn till den — synpunkten, — — att tvister och tvivel om vem som har rätt i ett visst fall skola kunna praktiskt och för all framtid skäras av genom ett dom-

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

slut, genom ett beslut". Ett motsatt förhållande skulle, fortsatte han, leda till orimligheter. "Ingen skulle i själva verket vara säker på, att vad han hade skulle komma att stanna i hans händer, han må anse sig ha hur klara formella rättsgrunder för det som helst. Man kunde inte lita på att icke någon av ens företrädare i egendomen, även om han hade kraftvunnen dom på att den vore hans, hade fått den sig tillerkänd på otillfredsställande grunder, som skulle återverka på alla efterföljande rättsinnehavare. På samma sätt på det personliga området. Den, som blivit frikänd i någon straffdom från brott, skulle nödgas finna sig i att saken när som helst grävdes upp igen."

Dessa synpunkter, framförda av en högt framstående rättslärare — det var nämligen numera justitierådet Alexanderson — synas mig värda allt beaktande och hava för min del styrkt mig i min uppfattning av det olämpliga i de åtgärder, som nu ifrågasatts. Kammarkollegium, som jag återgår till, har också liknande tankar om vådan av den föreslagna utredningen. Kollegiet säger nämligen: "Endast i ett fåtal fall torde verkningarna av den tänkta lagstiftningen komma att inskränka sig till arvingarna till kronans medkontrahenter vid skatteköpen. Särskilt efter år 1898 hava förändringar i stor utsträckning ägt rum i äganderätten till rekognitionshemman." Och collegium fortsätter: "I största omfattning ägas rekognitionshemmanen av bolag, vilkas aktier köpas och säljas å den allmänna fondmarknaden. För nuvarande ägarne av rekognitions-hemman skulle de ifrågasatta åtgärderna komma att framstå såsom uppenbara rättskränkningar, såsom ett upphävande för deras del av en av rättssamfundets huvudgrundsatser, nämligen likställighet inför lagen. Ty i detta sammanhang får icke förbises, att i kanske flertalet fall hava hemmanen innehafts så länge efter åkommen lagfart, att i händelse av regelrätt vindikationstalan god tros innehavare skulle kunnat, även om hemmanen obehörigen kommit ur kronans hand, till skydd för sin äganderätt åberopa tjuguarig hävd. — — — Vad som nu sagts kan uppenbarligen i än högre grad anföras till deras förmån, vilka kommit i besittning av in-teckningar i rekognitions-hemman eller av sådana obligationer, för vilka dylika in-teckningar utgöra säkerhet."

Och collegium tillägger följande viktiga förhållanden, till vilka man även utan tvivel måste taga hänsyn: "Såsom en ytterligare olägenhet har man givetvis att räkna med en mer eller mindre omfattande rubbning av fastighetskrediten i landet, som under nutida förhållanden måste anses vara en av det ekonomiska livets viktigaste faktorer. Till sist får icke heller förbises att i den mån denna kredit kunnat utnyttjas i utlandet och utländska undersåtar i god tro blivit ägare av värdepapper, för vilka nu ifrågavarande slag av fastigheter utgöra säkerhet, statsmakterna löpa risken, att främmande stater till skydd för sina undersåtars intressen vidtaga folkrättsliga motåtgärder."

Det är alltså fullt vägende skäl, som collegium anført mot ett eventuellt återförande till kronan av rekognitions-hemmanen. Emellertid har collegium till slut icke haft något att erinra mot en utredning av möjligheten och lämpligheten av en sådan åtgärd. Och det är på detta collegii

vaga medgivande, som man stöder sig då man begär en utredning. Det framgår emellertid tydligt nog av kollegii utlåtande, att kollegium antar att utredningen skall få ett negativt resultat. Då frågas: kan det verkligen vara någon mening med att sätta i gång en kostsam utredning, om man i alla fall tror, att allt skall bliva såsom förut? Har staten råd till resultatlösa utredningar eller kunna icke de penningar, som gå åt till en dylik, bättre användas på annat håll? Man svarar: en utredning tystar tvivlet och oron över denna fråga, och då äro penningarna väl använda, även om det icke blir något positivt resultat av utredningen. Härtill skulle för det första i all korthet kunna svaras, att vi redan hava utredningar, nämligen högsta domstolens domar och kammarkollegii utlåtande, och låt bara resultaten av dessa utredningar med alla deras motiv och erinringar bli allmänt kända, så tystnar denna oro. Och för det andra, skall man då räkna för intet den oro, som uppstår hos alla dem, som direkt beröras av utredningen, vilkas äganderätt ifrågasättes och riskeras? Tror man sig vinna något med att vålla en ny oro på kreditmarknaden och osäkerhet hos in- och utländska institut, som tjänstgöra som långgivare och låneförmidlare i de fall, där dessa fastigheter tjäna till kreditgrundval? Bör man icke, särskilt i vår så oerhört känsliga och farliga depressionstid, dra sig för att besluta en utredning, som omedelbart efter det att den beslutats, kommer oro åstad och ökar den osäkerhet i det ekonomiska livet, som vi på alla möjliga sätt eljest söka komma ifrån.

Den vinst, som man tror sig kunna vinna genom att lugna vissa grupper av befolkningen, vilka kanske blivit suggererade till sin oro, bortelimineras fullständigt av den oro och osäkerhet, som uppstår hos dem, som närmare beröras av utredningen, och resultatet blir ett nytt hinder i vägen för den ekonomiska stabiliseringen.

För att så till sist återgå till dessa domar, varöver man uppröres, så finnas i fråga om dem vissa synpunkter, som förra året framfördes i denna kammare av nyss citerade ärade ledamot och som äro värda att återupprepas. Han yttrade därvid: "Det var i själva verket icke så, att det var egendom under statens disposition, som såldes bort genom dessa skatteköpebrev, utan det var områden, till vilka staten sedan långliga tider tillbaka, sedan hundratals år, avstått bruket och nyttjanderätten. Detta ställer naturligtvis frågan om värdet av vad staten sedermera avhånt sig genom skatteköpebreven i en helt annan dager. Vad högsta domstolens domar angår, ligga väl dessa i väsentlig del så, att högsta domstolen på sin tid fann, att staten, som hade avsett att dessa skogar skulle vara förenade med bruken, så länge bruken sköttes, realiserat denna sin avsikt på ett mycket dåligt sätt genom de skatteköpebrev, som på så sätt utgivits. Skatteköpebreven hade i själva verket icke förbehållit staten den rätt, som det hade varit statens tanke att förbehålla sig."

Till detta vill jag lägga följande:

Nu anse tydligen de, som yrka på ett återgående till kronan av ifrågavarande hemman, att om staten gjorde en dålig affär, när den

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

Om återför-
rande till kro-
nan av rekog-
nitionshem-
man m. m.

(Forts.)

överlät hemmanen, man därför bör rätta till saken genom att låta staten taga igen dem. Men för det första var det vid den tid, då dessa överlåtelse skedde, ingen så dålig affär för staten.

Det anfördes vid förra årets förstakammardebatt i denna fråga, att då försäljningarna skedde, var den jord, som det nu är fråga om, icke värd mer än 50 à 75 öre tunnlandet, att jord, som låg särskilt illa till, väl kunde betinga några öre per tunnland och att till och med i vissa delar av Skåne jorden då såldes för 80 öre tunnlandet.

Och för det andra är det väl ett egendomligt tänkesätt, att man skall få göra om en affär, därför att det efter ett antal år på grund av t. ex. ändrade konjunkturen visar sig hava varit bäst att den icke blivit gjord. Huru många köp skulle då icke göras om, och vilka konsekvenser skulle detta icke föra med sig?

Med framförandet av dessa synpunkter har jag, herr greve och talman, velat göra reda för min ståndpunkt i frågan, och jag får på anförda grunder yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Då detta ärende enligt min mening är av mycket stor principiell betydelse, vill jag tillåta mig ytterligare understryka några av de synpunkter, som av den föregående ärade talaren framhållits. Det är uppenbart, att de, som nu vilja biträda motionen, göra det i den känslan, att staten en gång i världen gjorde en mycket dålig affär, en så dålig affär, att den icke bör bestå. Och det ligger ju även ganska nära till hands att, om man icke djupare inträngt i detta ärende, göra en jämförelse mellan det värde, som ett rekognitionsskogshemman nu betingar, och det, som representeras av den köpeskillning, som betalades vid skatteköpet, när hemmanet försålades av staten. Men en sådan jämförelse är naturligtvis alldeles oriktig. Man måste se saken med hänsyn till de förhållanden, som existerat ända från den tid, då dessa hemman ursprungligen upplåtos till enskilda, och till den tidpunkt, då de slutligen fränhändes staten. Det var i 1600-talets förra hälft som våra bergverk och trävaruindustrier egentligen kommo till stånd. De arbetade då med mycket stora svårigheter. Kronan såg sig därför tvungen att understödja dem genom att upplåta skogshemman till deras nyttjande. Det var visst icke så, att de enskilda i allmänhet skördade guld på de uppoffringar de gjorde för att utnyttja naturtillgångarna och skapa företagsamhet och industri. Man ser, om man studerar de gamla handlingarna, mycket ofta, huru den ena participanten efter den andra, det ena bolaget efter det andra och den ena enskilde efter den andra, som sysslat med dessa näringar, efter att hava satt till allt vad de ägde, nödgades gå ifrån verket. Sådana fall påträffar man många. Så tillkommo nya participanter, nya bolag bildas, som togo upp arbetet och förde det fram med mycket stora svårigheter. Allt efter som företagen togo fastare former, blev det nödvändigt att få ett fastare grepp på de rättigheter, som tillkommo dessa företag. Så tillkom 1811 års förordning, varigenom stadgades, att dessa

rekognitionsskogar, som förut varit upplåtna mot vissa arrenden, vissa rekognitionsavgifter, finge indelas i hemman och skatteläggas samt försälgas till enskilda. Den köpeskillning, som betalades till staten, var efter nuvarande förhållanden synnerligen ringa. Men om man ser till det sätt, varpå dessa hemman förut nyttjats av de enskilda, och de uppoffringar, som av dem gjorts för att skapa och föra fram vår industri, om man ser på värdet av jorden vid den tidpunkt, då upplåtelsen skedde, får man en annan och riktigare syn på saken, den synpunkt som man bör ha, om en rättvis måttstock skall läggas på denna fråga, när man går att bedöma densamma. Så gick tiden. En mängd hemman skatteköptes, och i skatteköpebrevet intogs i flertalet fall det bekanta villkoret, att hemmanen skulle vara från bruken oskiljaktiga. Jag tror, man kan säga, att det mer och mer växte in i medvetandet, att dessa hemman med verklig äganderätt övergått till bruken. Formellt sett var det uppenbart så. Och detta tog sig uttryck i en vid 1886 års riksdag väckt motion, däri yrkades, att villkoret om oskiljaktigheten skulle bortfalla, men detta yrkande blev icke bifallet. Sedan uppträdde emellertid kronans ombudsman och förde rättegångar om återvinning av rekognitionshemman i åtskilliga sådana fall, där hemmanen blivit fransålda den ursprunglige förvärvaren eller bruksrörelsen blivit nedlagd. Dessa rättegångar förlorades, såsom förut nämnts, av kronan, men icke på det formella skälet, att man enligt jordabalkens bestämmelse icke i köpebrev får med gällande verkan intaga förbehåll om återförvärvande av äganderätten, utan käromålen ogillades efter verklig saklig prövning av dessa villkors innebörd. Dessa domar få ock sin belysning av det förhållandet, att när desamma fälldes, kronan i regel icke stod mot den ursprunglige förvärvaren utan mot en annan, som långt senare förvärvat och i de flesta fall betalat egendomen efter gällande pris, och sådan är situationen givetvis även nu. Om kronan skulle återförvärva dessa hemman, så skulle återförvärvet kanhända icke i något enda fall ske av den, som köpt hemmanet för billigt pris, utan av personer, som led efter led köpt hemmanen efter gängse pris och erhållit lagfart samt vunnit tjuguarig hävd och har således det institut, varigenom även tvistiga fång enligt vår lag bliva rättsliga, på nu ifrågavarande förvärv vunnit sin tillämpning. Då är frågan: finnes det anledning att ställa till med en utredning, som till sin tendens innebär att laga kraftvunna domar skulle kunna upphävas. Här till kommer, att riksdagen själv år 1898 beslutat, att villkoret om oskiljaktighet icke längre skola inflyta i skatteköpebrevet. För min del är jag av den bestämda uppfattningen, att ett sådant beslut skulle vara för rättsäkerheten i allra högsta grad ödesdigert, och så mycket mera ödesdigert som den nuvarande situationen icke tål att det infördes flera oroande moment än som redan finnas. Jag upprepar, att om man rätt tänker på denna sak, var och en måste inse, vart det komme att leda, om man icke längre skulle respektera laga kraftvunna domar, utan ansåge sig kunna upphäva verkningarna av dem på den grund att man funne domskålen ej vara hållbara. Vart skulle ett sådant förfarande leda? Vem visste då längre, på vilka grunder hans rättigheter vore ba-

Om återförvärvande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

Om återför-
rande till kro-
nan av rekog-
nitionshem-
man m. m.

(Forts.)

serade? Huru skulle det åter kunna bli lugn och ro och arbetsglädje i vårt land, om riksdagen fattade ett sådant beslut?

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skall väl också yttra några ord i frågan denna gång, liksom jag gjort vid föregående tillfällen, därför att jag först tog upp saken i norrlandskommittén och kort därefter i vad den gällde kronans jorddonationer fullföljde densamma i riksdagen och utvidgade den till att avse kronans jorddonationer i allmänhet. Kronan har nämligen donerat jord dels till industrien, dels till jordbruket, dels ock till städerna, och historiskt sett är det därför av ett stort intresse att se, vilket öde dessa kronans jorddonationer gått till mötes, därför att man då finner, huru det går, när kronan icke från början med omtanke söker slå vakt om sina avsikter. Frågan har sitt intresse därmed, att det visar, hurusom när det gäller allmänna jordegendomar det är mycket svårt att tysta ned det allmänna rättsmedvetandet, som blivit upprört av, att den enskilda företagsamheten på grund av sitt eget naturliga intresse och på grund av de administrativa myndigheternas bristande intresse så småningom allt mer och mer lyckats förvandla även de mest ytliga besittningsrätter till att allt mer och mer övergå till äganderätt. Det allmänna rättsmedvetandet har också upprörts över att se, huru dessa enskilda intressen förstätt att genom sina representanter i riksdagen under tider, då den allmänna uppmärksamheten icke varit inriktad på dessa saker, slumpvis genomdriva en oförmodad lagstiftning, som ytterligare konfirmerade en sådan mot kronans intressen och avsikter stridande utveckling som den tjuguåriga hävden för förvärfv av kronoegendomar, riksdagens beslut av år 1898, varigenom riksdagen lockades att enfaldigt stryka bestämmelsen om att skogarna skulle vara förenade med bruken och mycket annat sådant.

Nu är denna sak om rekognitionsskogarna endast en utbruten del av det stora ämnet och för min del sträcker sig mitt intresse nu som förut mera till saken i dess helhet än för en speciell del. Men då denna del nu föreligger och man måste fatta position till densamma, skall jag be att få yttra några ord därom.

Det är givet, att såsom den siste talaren nämnde, det icke kan bli fråga om något annat än att de åtgärder, som kunna ifrågasättas, äro stridande mot den juridiska rätten eller som det också kallas mot rättssäkerheten. Ur rent formell juridisk synpunkt har den siste ärade talaren fullkomligt rätt, och jag vill också giva honom fullkomligt rätt däruti, att icke utan nödfall sådana åtgärder böra vidtagas. Emellertid hava vi sett, att när det gäller jorden, sådana nödfall oftare komma på dagordningen än i något annat fall. Ty av jordegendomarna, och främst de delar av sådana, som äga bestånd och varaktighet, nämligen jordbruken och skogen, bero i stort sett folkets utkomstmöjligheter, och av dessa utkomstmöjligheter beror folkets frihet i hög grad. Genom rekognitionsskogarnas övergång med full äganderätt i de stora bolagens händer har det s. k. bolagsväldet, som är ett tryck på den enskilde, lilla

individens frihet, ekonomiskt, politiskt och även andligt, blivit så tryckande, att fråga uppstått om nödvärn, och därigenom har uppstått ett sådant nödläge, som enligt historiens erfarenhet brukar föra fram till mycket ingripande åtgärder. Motionärerna hava till och med ifrågasatt en reduktion, fastän det icke står i utskottets betänkande, och man kan även tänka sig en expropriation.

*Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)*

Vidare kan det vara av intresse att erinra om att i upprörda tider, då nödläget tagit sådana uttryck, att den formella rätten icke längre kunnat hålla tillbaka den påträngande inre reella nödvändigheten, den formella rätten blivit sprängd och den reella rätten fått triumfera. På detta sätt skapades den franska småbrukarklassen, som är landets styrka och källan till dess ofantliga rikedomar, eller åtminstone var det före världskriget.

Vi böra också erinra oss, att även i vårt land Gustav Vasa och Karl XI genomfört s. k. reduktioner av både det ena och det andra, vilka reduktioner, det måste man säga, voro ofantliga våldsåtgärder mot den formella rätten. I den lärobok, som användes eller åtminstone långa tider använts i våra skolor, författad av Odhner, skrivs de mest berömmade ord om visheten i dessa åtgärder, därför att de avhjälpde nödläget på ett ganska förträffligt sätt, och vi själva se ju upp till dessa historiska minnen såsom till någonting, som är ett uttryck av den svenska statsmaktens speciella kraft att i vissa fall laga efter läglighet till fromma för menige man i landet.

I vår tid ställer sig saken mera komplicerad. Förr existerade blott bondebefolkningen, statsmakten och herremakten och då lade sig kronan ofta i selen för folket mot herremakten. Herremakten har nu sopats bort. I stället står den industriella feodalismen, som bygger sin industri på jordegendomar. Problemet blir därigenom mera komplicerat, ty det gäller tillverkning av industriprodukter, för vilka råmaterialerna hämtas från jordegendomarna. Såsom den siste talaren sade och även kammarkollegium anmärkt, har därför frågan blivit mycket mera svårlöst och komplicerad, särskilt i de fall, då dessa rekognitionsskogar — man vet icke i vilken omfattning, men förmodligen vissa delar av desamma — gått i köp efter dagens pris ur hand i hand och kronan icke längre är i tillfälle att vända sig emot den ursprunglige förvärfvaren, som faktiskt fått egendomarna såsom gåva, utan står emot en innehavare, som fått för dem betala ungefär vad de varit värda. Då den siste talaren sade, att de köpeskillingar, som först betaltes för hemmanen, icke voro för lågt fastställda, förefaller det mig dock, som om man måste medgiva, att de även på den tiden vore en spottstyver, så att överlåtelsen var en gåva och ingenting annat.

Vad angår den allmänna meningen ibland dem, som tryckas av bolagsväldet, vill jag anmärka, att bolagsväldet icke är någon skapelse av enskilda personer. Det är icke någonting, som kan i stort sett läggas dem till last, som förestå bolagen, vare sig de befinna sig i en högre eller en lägre ställning, ty alla äro de företrädesvis mekaniska delar i de konjunkturer, som skapa även stora industrier; utan bolagsväldet

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

står över den enskilde individen, och grunden till dess makt är egendom och i all synnerhet jordegendom. Det är denna makt, mot vilken den allmänna meningen ute i bygderna reser sig, därför att folket känner att det tryckes ned och äventyrar sin existens genom detta stora bolagsvälde. Mycket lätt är det därför att förstå, att i dessa trakter ständiga påminnelser framkomma om huru dessa allmänningsskogar — de hava varit allmänningar — på obehörigt sätt genom alla möjliga knep blivit kronan frånhända. Man kommer aldrig i tiden att kunna stilla den oro och den irriterade uppfattning, som uppkommit genom det våld på den verkliga reella rätten, som ägt rum under den formella rättens täckmantel.

Vad angår högsta domstolens domar av år 1897, så hava dessa domar, huru man än ser saken, upphävt som en nullitet bestämmelsen om, att dessa jordar skulle vara förenade med bruken, så länge brukens drift upprätthölles, och kastat ut dem till privat egendom. Så som man numera ser på saken, är jag övertygad om, att högsta domstolen i våra dagar icke skulle dömt på detta sätt. Vi hava ett prejudikat, som visar en strömkantring i högsta domstolens uppfattning och innefattar den ampraste kritik av 1897 års domar, nämligen den dom, som fälldes i fråga om Tunabergs bergslags allmänning, en rekognitionsskog, som var föremål för bedömande och där högsta domstolen med tre röster mot tre endast genom ordförandens utslagsröst upprätthöll 1897 års lagskipares uppfattning. Den sjunde ledamoten, som var för kronans rätt, var för tillfället sjuk, men hade han varit närvarande, hade den åskådning, som gjorde sig gällande år 1897, fått vika för en motsatt åskådning.

Nu är då frågan vad man skall göra beträffande denna särskilda del av kronans jorddonationer. I allmänhet torde man få säga, att över dessa gamla förhållanden växt så mycket gräs, att det hjälper ej och lönar sig ej att försöka från dessa urgamla författningar hämta något rättsstöd för en omändring av förhållandena, utan det vill säkerligen till en ny lagstiftning, och det är väl också en sådan, som åsyftas i utskottsbetänkandet från andra kammaren.

En sådan lagstiftning äro vi för övrigt redan inne på. 1912 avlät riksdagen en skrivelse just om dessa rekognitionsskogar, så vitt det rörde alla dessa små jordbruk på rekognitionsskogarna, som kronan genom sin gåva och högsta domstolen genom sin formella present till bruksägarne utan något skydd lade i dessa enskilde ägares händer. Riksdagen önskade, att småbruken skulle få något skydd, och den s. k. åbokommittén tillsattes, som nu omsider avgivit ett betänkande, med vilket det råder mycket missnöje på mångt håll, emedan det ej giver just någonting, enligt vad många tycka. Det har nu blivit remitterat till jordkommissionen.

Ett liknande ingrepp var det ju också, som föreslogs av norrlands-kommittén, vars majoritet förordade expropriation av oodlad jord även på dessa skogar, i all synnerhet på dessa gamla kronoskogar naturligtvis,

till förmån för skapande av nya jordbruk. Reservanter förordade expropriation även för utbrytning eller fullkommande av färdiga arrendbruk. Även den kommitténs betänkande är remitterat till jordkommissionen.

*Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)*

Således: där ligger nu jordbruksfrågan även vad angår rekognitionsskogarna, och jordkommissionen har enligt sin instruktion att överväga, i vad mån man bör rycka jordområden ur den nuvarande ägarens hand genom expropriation mot viss ersättning, stor eller liten, för att befria det jordbruk, som finnes på skogarna, och för att skapa nya jordbruk på skogarna. Sedan återstår naturligtvis själva skogen, i den mån den ej erfordras till stödskog för dessa jordbruk, och om denna överloppsskog ha statsmakterna ännu ej fattat något beslut. Men även frågan därom har oavlåtligt förts fram genom motioner.

Nu tror jag för min del, att en utredning om dessa oklara förhållanden ej kan bestå i något annat än att man fattar position till frågan. Huruvida man här till gagn för befolkningen i allmänhet och utan att skada industrien kan göra något expropriationsingripande, som i vissa fall, där det är skäligt, även kan närma sig ett reduktionsingripande genom att löseskillingen sättes så låg, att den närmar sig vad som verkligen betalts för dessa skogar, då de ej gått i köp till andra — det är en tänkbar möjlighet — men som, jag upprepar det, naturligtvis ej får skada industrien, så att även där ett nödläge uppstår. Det låter nästan som en cynism, då det framhålles bland förorden för ett sådant riksdagsbeslut, att man därigenom blir i tillfälle att lugna den oro, som förefinnes. Det är mängen, som då tänker: vi ge dem det där papperet för att det skall bli lugn, och sedan rinner själva sakfrågan ut i sanden. Jag yrkar ej något, herr talman, för att på det sättet lugna en befintlig oro, ty det är ovärdigt, onyttigt och onödigt, utan jag yrkar bifall till andra kammarens utskotts hemställan för att få beslut om en frammarsch i den riktning, som jag nu har tillåtit mig att angiva.

Herr Julin: I viss mån är jag förekommen av herr Lindhagen, men jag vill ändå som reservant yttra några ord till förmån för min ståndpunkt. Herr Almkvist har i korta och klara ord redogjort för frågans läge. Han har framhållit, hurusom frågan varit uppe förut, hurusom den 1921 var uppe, och hurusom då ett utredningskrav bifölls av andra kammaren men avslogs av första. Den var också uppe året därefter, 1920, och röntes samma öde. Här kräver en allmän opinion, att en oklar punkt i vår förvaltning skall klarläggas, och så vitt jag förstår, så skulle kammaren göra orätt i att motsätta sig ett krav på en sådan utredning. Andra kammarens beslut innebär nämligen endast en önskan om att få saken utredd, så att det blir klart, huruvida problemet om statens rekognitionsskogar bör avföras ur svensk politik, eller om det skall upptagas till åtgärd. Att vinna klarhet på den punkten är lika önskvärt, synes det mig, för deras skull, som nu besitta rekognitionsskogarna, som det kan vara för statens skull. Man talar om den oro, som skulle uppstå, om en sådan här utredning sattes i gång, men man

Om återför-
rande till kro-
nan av rekog-
nitionshem-
man m. m.
(Forts.)

bortser alldeles från den oro, som är för handen och allt mera växer därför, att intet i saken göres. Att, när rekognitionsskogarna på sin tid upplätos till industrien, detta upplåtande skedde på vissa uttryckliga villkor, det bestrider ingen. Att skogarna hade bort återgå till kronan, då dessa villkor ej längre uppfylldes, det medgiver man också, men man framhåller, att när kronan ej har bevakat sin rätt inom rimlig tid, så skulle ett ingripande komma att förrycka den rätt, som i god tro grundats på denna kronans underlåtenhet. Det är här svårigheten ligger, men ej förrän en allsidig utredning visat, att dessa *svårigheter* innebära en *omöjlighet* för frågans lösning, kommer kravet på utredning att tystna.

Nu kompliceras ju frågan ytterligare därav, att under tidernas lopp har en omläggning av förvaltningen av rekognitionsskogarna ägt rum. Jag har ej alls fastnat för talet om den löjligt låga avgift, som erlades, när kronan blev av med rekognitionsskogarna. Jag ser det ej alls som ett köp i vanlig mening, utan mera som en omläggning av förvaltningen. Medan man under 16- och 1700-talen upptog en särskild rekognitionsavgift, så lade man om detta vid övergången till 1800-talet genom skogarnas försäljning, så att kronan i stället fick skatt av dessa skogar. Det är alltså mera att betrakta som en förvaltningsomläggning än som ett direkt köp. Emellertid sattes vid dessa köp precis samma villkor som då rekognitionsskogarna först upplätos, och villkoret om att skogsupplåtelsen var beroende av att en viss industri hölls i gång, detta villkor kvarstår oförändrat. Allt emellanåt, till exempel i en förordning av 1811 och i ett kungl. brev av 1835, inskräptes det. När nu en förändring 1810 vidtogs i jordabalken så begick man, så vitt jag förstår, ett förbiseende, i det att man förbjöd vissa förbehåll i köpehandlingar. Vad man då förbisåg var, att kronan vid nu omhandlade skatteköp hade gjort ett förbehåll. Att det var ett förbiseende framgår ju alldeles tydligt därav, att så sent som 1835 Kungl. Maj: t med kraft vidhöll detta villkor, och ännu 1886 års riksdag stod ju på samma ståndpunkt. Av den där bristande överensstämmelsen mellan förvaltningen och lagstiftningen använde sig ju högsta domstolen i sina bekanta domar av 1897. Nu anses dessa domar av många vara det sista ordet i den här frågan, och på den ståndpunkten ställde sig riksdagen 1898. Men en mycket stor opinion underkänner den ståndpunkten, och den anser då, att riksdagens ståndpunktstagande var förhastat. Det grundades ju också bara på en ganska ensidig utredning, som vill komma fram till den juridiska rätt, som naturligtvis högsta domstolen hade att bevaka. Jag tror, att vem som helst skall medgiva, att saken är tvistig och det i mycket grundläggande stycken. Och när jag finner, att redan det måste tala för, att en utredning bör företagas, så vill jag för min del vädja till kammaren att biträda medkammarens beslut. Med andra ord, herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr L ö f g r e n: Herr greve och talman, mina herrar! Ut i herr Lindhagens anförande tog jag fasta på ett par punkter, som jag tycker

äro synnerligen lämpliga som utgångspunkter för att bedöma den här frågan. Till en början så har icke ens herr Lindhagen, åtminstone ej uti första delen av sitt anförande, ifrågasatt annat än att det innebure den största fara för rättssäkerheten, den största betänklighet, att riksdagen i en rättsfråga skulle sätta sig till domare över högsta domstolen, att man här i riksdagen skulle upphäva eller ens ifrågasätta att upphäva av högsta domstolen gjorda regleringar i uppkomna tvister. Jag tror således — den siste ärade talaren var dock inne på en något annan väg — att man torde kunna fastslå, att knappast en enda röst skall kunna höjas för, att det är meningen att utan vidare i en eller annan form häva verkan av domen uti de saker, där dom ågått. Det kan sålunda ej bli tal om, att riksdagen på något sätt skall upphäva äganderätten för de personer, som högsta domstolen har tillerkänt sådan rätt till de skatteköpta hemmanen, varom här är fråga. Man torde vidare kunna fastslå, att det ej varit fråga om några andra hemman än sådana, som varit föremål för högsta domstolens dom, men vartill inskränker sig då den begäran om utredning rörande vissa åtgärder, som det gäller? Ja, den saken är ej så alldeles klar genom den utredning, som föreligger i utskottets utlåtande, men även här kan man hämta en viss ledning av herr Lindhagens anförande. Han tycktes för sin del tänka sig, att meningen vore att såsom i andra fall tillgodose den jordbrukande befolkningens intresse, att det sålunda här gäller en social fråga. Han antydde, att utredningar i olika riktningar på detta område ha försiggått, och jag tror ej, att herr Lindhagen vill ifrågasätta annat än att, som vi tänkt oss, den jordkommission, vari herr Lindhagen själv sitter, skulle som en framdrivande kraft uti samhället verka för att taga det initiativ och utföra den utredning, som kan vara behöfelig för att inom jordpolitiken tillgodose befolkningens intresse. De direktiv, som i det avseendet gåvos till jordkommissionen vid dess tillsättande, äro också klara nog, d. v. s. äro så generella, att givetvis även denna fråga, sedd från den synpunkten, hör under jordkommissionens bedömande. Men, herr greve och talman, jag undrar, om det i själva verket är så mycket en jordsocial och jordpolitisk fråga, som vi här tala om. Är det ej fastmera fråga om, att staten skall kunna skaffa sig igen de skogar, som nu ha mycket stort värde, och som vissa anse, att staten med orätt har förlorat? Även i det fallet kan det ju ej bli tal om att upphäva den äganderätt, som högsta domstolen har tillerkänt de nuvarande ägarne, utan det kan även i så fall endast bli tal om en tvångsavlösning, en sorts expropriation till kronans förmån. Detta är sålunda ingalunda någon sorts social, socialpolitisk fråga, utan det är en statsfinansiell fråga. Och likaväl som den fråga, som nyss av mig berördes, hör till jordkommissionen, så måste den nu nämnda höra under den socialiseringsnämnd, som visserligen ej tillkommit på riksdagens föranstaltande, men som däremot regeringen tillsatt, och som torde finna det angeläget att utreda alla de spörsmål, som kunna tjäna det resultat, till vilket den vill komma.

Man får emellertid ej riktigt klart för sig syftet med den utredning, man här begärt, och man har därför svårt att tänka sig,

*Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)*

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

efter vilka linjer en sådan utredning skulle försiggå. Uti en fråga, som vi nyss, för en stund sedan, behandlade — det var fråga om fiskehamnar, och då yttrade herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet några synnerligen tankvärda ord, som jag antecknade så gott jag kunde. Han varnade i det sammanhanget för beslut från riksdagens sida grundade på lokala stämningar och känslomotiv, som tagit sig uttryck vare sig i masspetitioner eller i massmotioner. Om man med fog kan uttrycka en varning för att alltför mycket fästa sig vid dylika lokala stämningar, som taga sig uttryck i motioner här i riksdagen, så bör man vara berättigad att så mycket mer ställa sig misstänksam mot sådana känslostämningar eller sådana meningar, som man förmenar finns hos en viss allmänhet, men som ej ens kommit till uttryck i några massmotioner eller masspetitioner. Jag tror, herr greve och talman, att det knappast finnes anledning för riksdagen att å nuvarande tidpunkt göra något annat än bifalla utskottets hemställan, och jag ber därför att få yrka bifall till denna.

Herr L i n d h a g e n : Jag vill betona vad jag yttrade i mitt förra anförande, att något skäl för att riksdagen nu fattar beslut om en skriveelse för att tillgodose arrendatorernas rätt att kunna vinna självständighet, större självständighet än nu, ävensom för att skapa nya jordbruk på rekognitionsskogarna förefinnes enligt min uppfattning knappast — därför, att Norrlandskommitténs förslag om den senare saken och åbokommitténs yttrande om den förra saken bägge blivit remitterade till jordkommissionen.

Då återstår således den stora skogen och de odlingsmöjligheter, som där föreligga, och i viss mån kunna tänkas genom dessa remisser bli tillgodosedda, men själva skogen såsom sådan, i vilken mån man skall förfoga över den till hela befolkningens bästa utöver vad som tages från skogen som stödskog för jordbruket, därom har den siste talaren sagt, att det är icke en social fråga utan en statsfinansiell fråga. Med det anförande, som jag hade, tror jag, att jag på frågan lade den synpunkten, att även detta är en social fråga, ty en social fråga rör sig väl i eminent grad om pengar eller annan egendom, som kan förvandlas i pengar och har pengars värde, med andra ord: i all synnerhet jordegendom. Jag talade om den reduktion, som skedde under Gustav Vasa och Karl XI. Det var också i stort en statsfinansiell åtgärd, men Odhner skriver i sin historia om den saken: "Därigenom blev egendomen jämnare fördelad, slut gjordes på stormansväldet, och allmogen återvann sin forna självständighet." Det är det sociala inslaget, byggande just på det statsfinansiella inslaget, som sammanfalla till ett. Här skulle man kunna säga, att om en sådan åtgärd kunde utan skada för industrien även i vår komplicerade tid åstadkommas, så skulle om ett par tre hundra år här efter uppstå en historieskrivare, som skulle skriva, att "därigenom blev egendomen jämnare fördelad, slut gjordes på bolagsväldet och befolkningen återvann sin forna självständighet". Men det är ju alltid så, att

vi, som stå mitt i en tid, då en sådan tilldragelse skall äga rum, vi för villas på alla håll av våra intressen. Efteråt kan folk se klarare, då ej deras intressen grumla deras syn, och så skriver också en konservativ historieskrivare de ord, som jag tillät mig att upprepa. Världshistorien skriver alltid sådana ord, och dess resultat äro riktiga. Nu sade jag, att det, som dock kan åtgöras här, är, att riksdagen avlåter en skrivelse och ber att icke blott på arrendegårdarna och icke blott på den odlingsbara jorden utan även på skogen lägges en social synpunkt, med bevarande av alla ömsesidiga intressen. Och den sociala synpunkten skulle då vara den, att det också skulle tagas i överbärande, huruvida det ej skulle vara lönande för staten och socialt nyttigt för befolkningen att återfå dessa ursprungliga statsegendomar genom expropriation — ty i dessa tider, då vi ju ej leva i reduktionens tidevarv, betrakta vi saken på ett annat sätt: vi leva nu i lagstiftningstider — mot en högre eller lägre ersättning. Och då har jag tillåtit mig att säga, att även där kan, såsom det ju även inom jordkommissionen ganska allmänt har konveriserats om, en sådan tvångsavlösning svårligen genomföras utan att däri också lägges ett moment om konfiskation av tillfälliga jordvärdestegringar, som äro tillkomna genom samhällets egen växt. Och i det fallet kan man verkligen gå den vägen att man frågar sig, vad den personen, som sist förvärvat skogen, har givit ut för den. Påträffar man då en förvärfvare, som fått skogen alldeles gratis och som ännu har den kvar, kan man ju eventuellt bestämma ett expropriationspris till ett lägre belopp. Därom kunna i varje fall meningarna vara delade, och jag har härmed icke velat angiva någon bestämd uppfattning, hur man i det fallet skall förfara, ehuru jag sett, att man i utlandet vid genomförandet av samma sak har tagit med även en sådan synpunkt. Om därför riksdagen nu avlåter en tredje skrivelse om denna del av rekognitionsskogarna, så förmodar jag, att även den skrivelsen blir remitterad till antingen jordkommissionen — som då får hela ämnet under sin behandling — eller också, som den siste talaren tycktes hellre vilja, till socialiseringskommittén, vilket det blir Kungl. Maj: ts sak att bestämma.

Den siste talaren yttrade något om att jordkommissionen blivit tillsatt för att vara "den drivande kraft", som skulle kunna åstadkomma något här. Det beror väl för det första på jordkommissionens organisation, och jag rekommenderar den siste talaren att läsa ett kapitel i mitt särskilda yttrande till kommissionens betänkande, kapitlet "Lidandets väg". Där finns också den siste talarens namn omnämnt — på ett hyggligt sätt men i alla fall såsom en medverkare till denna "Lidandets väg".

Jag skulle också vidare vilja fråga: Hur stör man den drivande kraften? Hur röstade den siste talaren i fråga om jordkommissionens försök att inleda en sådan lagstiftning genom att hålla möjligheterna öppna för de arrendatorer, som nu sitta löst på rekognitionsskogarna, bland annat? Hur röstade den siste talaren, då jordkommissionen försökte enhälligt i den punkten vara den drivande kraften, men liberalerna slog ihjäl densamma, och ändå var det ju dessa, som hade tillsatt jordkommissionen!

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

Herr Enhörning: Herr talman! Det vore ju mycket att anmärka emot allt vad herr Lindhagen anfört, men som det skulle taga kammarens tid alltför länge i anspråk, skall jag endast tillåta mig en kort replik till honom. Han faller så skarpt tillbaka på reduktionen under Gustaf Vasas och Karl XI:s tider, men jag vill då erinra herr Lindhagen om Gustaf Vasas så kallade diktamen, att "Sveriges rikets jord hörer Gud, Konungen och Kronan till" och på grund därav ansågo de sig fullt berättigade att göra de reduktioner, som också i själva verket sattes i scen. Men nyare tider hava andra uppfattningar och särskilt därför att dessa hemman hava gått genom skärselden och vunnit bekräftelse av vår högsta dömande myndighet, vars utslag riksdagen icke kan häva, går det icke nu för tiden, herr Lindhagen, att så lätt vidtaga reduktioner eller, såsom herr Lindhagen älskar att uttrycka sig, expropriationer.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag kan icke neka till att, när jag såg, vilka som hade reserverat sig emot detta utskottets utlåtande, jag blev något förvånad, då jag bland reservanterna fann en medlem av det liberala partiet. Så vitt jag har mig bekant så har hittills inom första kammaren det liberala partiet energiskt hållit på äganderättens hävd. Herr Alexanderson motsatte sig en skrivelse i föreliggande fråga, och jag förstår det mycket väl, därför att en skrivelse i det avseendet innebär dock i sin realitet ett anfall emot den bestående äganderätten, och så vitt jag har mig bekant, ha det liberala partiets medlemmar alltid varit måna om att värna denna.

Ser man nu på vad den förste ärade talaren anförde till stöd för sin reservation, så finner man, att det egentligen var två skäl. Det ena skälet var det, att här kommer den ena motionen efter den andra i detta ämne och att vi aldrig få något slut på detta, om vi icke bifalla motionerna. Men det får väl i varje fall icke anses vara ett skäl, ty ett skäl för ett beslut här i kammaren skall väl vara, om kammarens ledamöter själva finna sig övertygade om att det ligger något sådant bakom den här väckta frågan, att riksdagen bör skriva till Kungl. Maj:t. Det andra skälet var, att riksdagen anser, att det bör lämnas närmare upplysningar om, hur den här frågan ligger, juridiskt sett. Det har redan blivit påpekat, att, sedan högsta domstolen har förklarat, att frågan juridiskt sett ligger så och så, så skall riksdagen sedan börja verkställa undersökning, huruvida en sådan dom av högsta domstolen är riktig. Jag tror, att det är ganska betänkliga vägar, som man på det sättet skulle komma in på.

Herr Lindhagen är en skicklig jurist och han förstår, att håller man på juridiken går icke detta, utan han erkänner, att den juridiska rätten naturligtvis ligger på det sätt, som högsta domstolen har förklarat. För honom är detta en social eller en socialpolitisk fråga, och han talar om att, skall den lösas, så skall den lösas genom expropriation, ehuru han sedan vill vindicera fram expropriationssumman till så lågt belopp som möjligt, i vissa fall åtminstone. Jag ger herr Lindhagen alldeles

rätt i det avseendet, ty skall man komma fram här, måste det ske genom expropriation enligt min åsikt. Men då förstår jag icke, varför dessa rekognitionshemman skola mera utsättas för expropriation än annan jordegendom. Jag förmodar, att den jordkommission, som herr Lindhagen är medlem av, kommer att taga upp frågan i hela dess vidd, och kan den deducera fram, att det finns allmänna intressen, som kräva, att vissa egendomar skola exproprieras för det allmännas behov, får den ju framlägga skälen därför. Därför behöver icke riksdagen skriva i den här frågan.

(Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.))

Med den synpunkt, herr talman, som jag således har på denna fråga, och då jag icke kan förstå annat än att det här gäller att göra ett anfall mot bestående äganderättsförhållanden, kan jag icke vara med om att biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, utan hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr W i n b e r g: Herr talman! Jag skall givetvis icke uppehålla mig vid den senaste talarens förvåning över att en medlem av det liberala partiet tillåtit sig en viss frihet här att gå på en annan linje än högern i allmänhet går. Det blir väl det liberala partiets och ifrågasvarande persons sak att svara på det. Jag vill dock säga den siste ärade talaren, att jag tycker, att han icke skall vara alltför sträng mot liberalerna; någon liten frihet att någon gång skilja sig ifrån högern, bör man väl ändå tillerkänna dem!

Vad sedan beträffar frågan i dess helhet skulle jag vilja säga, att, trots det negativa resultat, som denna kammare efter hävdvunna linjer alltid kommer till i denna fråga, det icke desto mindre är ganska intressant att höra debatten i denna sak och de motiv, som anförts. Man får nämligen den bestämda uppfattningen, att man här står inför ett problem, som man omöjligt kan lösa på vanlig parlamentarisk väg. Man erkänner här från ganska auktoritativt håll, att vid avgörande av ärenden, varom här är fråga, den materiella rätten har fått vika för den formella. Alltså, det är vissa juridiska spetsfundigheter, som gjort sig gällande och som föranlett, att utslagen i högsta instans hava blivit sådana de blivit. "Men", säger man, "när nu domen har fallit, är det efter så och så lång tid omöjligt att göra något åt saken", och herr Löfgren tillspetsade frågan något mera ändå, i det att han förklarade, att det väl icke kan vara fråga om att riksdagen skall sätta sig över högsta domstolen och det resultat, som den kommit till i denna fråga. Ja, min uppfattning är den, att, om man skall väga högheten mellan dessa båda institutioner, riksdagen å ena sidan och högsta domstolen å den andra, så är det riksdagens oavvisliga skyldighet att hävda överhöghet över varje annan institution — högsta domstolen icke undantagen. Därmed menar jag givetvis icke, att riksdagen skulle formligt upphäva ett beslut, som högsta domstolen fattat, men om riksdagen efter prövning kommer till det resultatet, att här dock en materiell orättvisa har blivit begången, så är det riksdagens skyldighet att se till att det på andra vägar, på vilka sätt som än kunna ifrågakomma, åstad-

Om återför-
rande till kro-
nan av rekog-
nitionshem-
man m. m.
(Forts.)

kommes rättelse i de misstag, som man här begått, och detta även då det gäller en sådan institution som högsta domstolen.

Jag kan naturligtvis förstå, att vid sidan av försvararna för den heliga enskilda äganderätten i detta moment också allt vad jurister heter kommer upp för att upprätthålla juristskråets och juristinstitutionernas dominerande välde, och därför är det ganska förklarligt, att man, trots vad som ligger bakom hela denna sak, här gång efter annan kommer till det resultat man gör. Men jag skulle vilja till herrarnas begrundande ändå hemställa, huruvida första kammaren anser sig vara alldeles särskilt vuxen att hävda de så kallade "rättsprinciperna" framför och i högre grad än till exempel andra kammaren. Den kammaren har dock icke funnit, att det strider emot hävdandet av rättsprinciperna här i landet att gå med på det förslag, som här framförts. Man skulle då lätt kunna komma till det resultatet, att första kammaren och andra kammaren representera alldeles olika rättsuppfattningar, eller rättare så, att majoriteten i de båda kamrarna representera i viss mån olika *intresssynpunkter*, ty då det kommer till kritan, är det dock intressefrågorna, som äro avgörande, även om vi insvepa dessa i aldrig så vackert tal om rättssamhälle och rättssynpunkter. Det skulle vi väl kanske för en gångs skull kunna vara överens om.

Jag tror icke mycket på att denna institution är färdig att tillgripa de rätt så kraftiga åtgärder, som behöva tillgripas för att här åstadkomma rättelse i gångna tiders misstag och missgrepp, och ur denna synpunkt kan det vara intressant att konstatera, hurusom här den ena talaren efter den andra står upp och konstaterar denna oförmåga. Jag skulle dock såsom konsekvens av denna min uppfattning vilja fråga herrarna, då ni nu tala så mycket om den oro, som skulle uppstå, ifall man tog ett steg som detta: Tro ni ändå icke, att den oro, som uppstår, om man fortsätter med denna non possumus-politik i den ena och i den andra frågan, med hänvisning till mer eller mindre juridiska formaliteter, som ställa sig i vägen för ett verkligt ingripande, tro ni icke, att ni under tidernas lopp åstadkomma långt större och farligare oro än den oro, som möjligen skulle uppkomma genom att man här undersöker, huruvida det icke här föreligger några sådana uppenbara orättvisor, att de på ett eller annat sätt böra skaffas ur världen. Man kan vara så rädd för att framkalla oroligheter också, att man just genom denna rädsla framkallar de oroligheter, som man kanske är mest rädd för.

Ehuru jag, som sagt var, icke har någon vidare förhoppning på att vare sig denna sociala fråga eller andra större frågor för närvarande lösas genom denna kammares ingripande, så anser jag, å andra sidan, att det icke har kunnat framföras några verkligt bärande skäl för att icke den ståndpunkt, som andra kammaren för sin del intagit i föreliggande fråga, är både påkallad och i full överensstämmelse med verkligt sund rättsuppfattning här i landet, och därför, herr talman, hemställer jag om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Bondeson: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren uppkallade mig genom sitt uttalande att, därest icke högsta domstolens utslag vore lämpligt, riksdagen skulle sätta sig till överdomare. Jag beklagar de människor, som skulle bo i ett sådant land, där icke högsta domstolens domar skulle respekteras, utan där riksdagen skulle vara en sorts överdomstol över högsta domstolen!

Men man förstår ju, att hela denna fråga naturligtvis ligger så till att de, som här hava motionerat, då de tydligt hava sagt ifrån i motionens kläm, att det gäller de skogar och hemman, som "överlåtits åt enskilda men under tidernas lopp medelst processer och på ohållbara bevis vilande domstolsutslag lagts under enskilda ägare med faktisk äganderätt", att de alltså anse, att de domar, som äro avkunnade, äro stridande emot deras rättsuppfattning och att de följaktligen vilja införa en ny rättsmoral i detta land. Under den tid utredningen pågår, skulle väl befolkningen påverkas i så måtto, att den rättsuppfattningen bleve gällande, att, om än de hade dessa hemman under full äganderätt skatteköpta, men staten hade gjort en mycket dålig affär därpå, de skulle genom ett riksdagsbeslut kunna återvinnas till kronan. Jag skall nu icke alls vidare gå in på frågan i hela dess vidd, ty det är ju förut tydligt och klart framhållet genom den utredning, som verkstälts av kommerskollegium och de handlingar, som äro föredragna här i dag, att, om en utredning skulle sättas i gång, den utredningen vore alldeles obehöflig, emedan det redan genom högsta domstolens utslag har visats, att, i de fall som blivit prövade av högsta domstolen, äganderätten har tillförsäkrats innehavarne.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Gentemot den siste talaren och även mot ett par föregående talare vill jag erinra om att det nu icke gäller att upphäva högsta domstolens domslut, ty de äro en sak för sig och de stå fast. Utan här gäller det, huruvida man i den sociala framfärdens intresse och för befolkningens intressen under trycket av ohyggliga konjunkturer bör kunna följa förfädernas exempel på ett efter våra tider avpassat sätt för att genomföra detta program, att egendomen blev jämnare fördelad, slut gjordes på bolagsväldet, och befolkningen återvann sin forna självständighet, såsom programmet ungefär formuleras i de läroböcker i dylika saker, som vi för närvarande läsa i våra skolor. Det är den frågan, som är före nu, och då kan man ju med herr Hederstierna säga: varför skola de just vända sig emot rekognitionsskogarna? Ja, det beror därpå, herr Hederstierna, att det, då man inlåter sig på sådana saker, är en särskild grund härför, som också användes i våra egna förebilder i historien, nämligen att, när en egendom en gång varit statens, d. v. s. allas egendom, eller med andra ord befolkningens egendom, och man tycker, att genom administrationens försummelser och genom knepig företagsamhet på den andra sidan, bolagens sida — jag klandrar dem visst icke därför, ty den är ganska naturlig förresten — kronans avsikter så småningom runnit ut i sanden på ett omärkligt och i sak

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.
(Forts.)

Om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m.

rättsstridigt sätt, det är naturligt, att det allmänna i första hand vänder sig emot denna allmänna egendom.

(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Almkvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Almkvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;
Nej — 43.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 256, med förslag till lag om ändrad lydelse av 93 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

Propositionen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Leander* väckte en motion, nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa lönefrågor vid armén och marinen m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 4 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 51, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 2 (utrikesdepartementet) i statsutskottets utlåtande nr 3 A;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredning och möblering av nybyggnad för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående förändring av professor C. Wimans personliga professur till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

bankoutskottets memorial nr 31, angående användande av riksbankens vinst för år 1921; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till lag om provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,53 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Akerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 252, med förslag till lag om rätt för sparbank att bilda säkerhetsfond; och

nr 255, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 27 maj 1921 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

Justerades protokollen för den 26 och den 28 nästlidne april.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa nr 252 till bankoutskottet och nr 255 till jordbruksutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden och memorial nr 4 A och B samt 50—53.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående förändring av professor C. Wilmans personliga professur till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna vote-ringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 30—32, bankoutskottets memorial nr 31 och andra lagutskottets utlåtande nr 16.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
